

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารของคนในชาติเป็นมรดกทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ และภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การบันทึกเรื่องราวจากอดีตถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็น วัฒนธรรมของชาติอีกด้วย ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยจึงเน้นการสอนภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร สอนภาษาไทยให้รักการอ่านการเขียน รักที่จะแสวงหาความรู้ หาประสบการณ์ บันทึกความรู้ข้อมูลข่าวสารและใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องในฐานะเป็นวัฒนธรรมทางภาษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ซาบซึ้งและภูมิใจในภาษาไทย เห็นคุณค่า ของวรรณคดีและวรรณกรรมตลอดจนภูมิปัญญาทางภาษาของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งเป็นส่วนสร้างเสริมความงดงามในชีวิต

ภาษาไทยเป็นวิชาทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาดังที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารไว้ว่า การอ่านและการฟังเป็นทักษะของการรับรู้เรื่องราวทั้งที่เป็นความรู้และประสบการณ์ส่วนการพูด และการเขียนเป็นทักษะของการแสดงออกด้วยการแสดงความคิดเห็นและแสดงทรรศนะของตน ส่วนการดูเป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ผู้เรียนจะต้องประเมินสิ่งที่ดูและการเรียนให้เป็น ประโยชน์ในการหาความรู้ ภาษาไทยจึงต้องเรียนเพื่อการสื่อสารให้ผู้เรียนสามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสารอย่างพินิจพิเคราะห์ สามารถใช้คำเรียบเรียงความคิดความรู้ให้ชัดเจนใช้ภาษาได้ถูกต้อง ตามหลักภาษา ใช้ถ้อยคำตรงตามความหมายตรงตามฐานะของบุคคลและสถานการณ์อย่างมี ประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 23 และมาตรา 24 ในสถานับการศึกษาการจัดการศึกษาด้วยการเน้นความสำคัญเกี่ยวกับความรู้ และทักษะการใช้ ภาษาไทยที่ถูกต้อง ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ ความรู้มาใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 จึงมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเรียน รักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากลรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมีความมุ่งหวังให้สถานศึกษา พัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลกได้

ความสามารถในการอ่านการวิเคราะห์และการเขียนของผู้เรียน เป็นปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาของประเทศมาโดยตลอด จากการศึกษาวิจัยของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการศึกษาทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทย (TIMSS) พบว่านักเรียนมีปัญหาเรื่องการคิดเชิงวิเคราะห์ในการอ่าน จึงสะท้อนให้เห็นว่าเป็นปัญหามาจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการสอนเนื้อหาวิชาและการท่องจำมากกว่าการพัฒนาความสามารถในการคิด วิเคราะห์ เรียบเรียง และการเขียนสื่อความ ทำให้นักเรียนเก่งในการทำข้อสอบแบบใช้ความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์

นอกจากนี้ จากผลของการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับทักษะการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนของเด็กไทยมีประเด็นที่สะท้อนให้เห็นว่าเด็กไทยยังมีจุดอ่อนในเรื่องทักษะดังกล่าว โดยองค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาเศรษฐกิจ OECD ได้กล่าวว่า การพัฒนาการศึกษานำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ โดยได้ระบุตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่แสดงคุณภาพการศึกษาของประเทศประการหนึ่ง คือ การอ่าน และจากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับการศึกษาภาคบังคับปีการศึกษา 2545 ของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนลดต่ำลงมากเนื่องจากนักเรียนขาดทักษะในการฟัง การเขียน ขาดความคิดริเริ่ม และขาดทักษะในการวิเคราะห์ จากสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการสอนที่นักเรียนมีส่วนร่วมและการใช้คำถามเพื่อส่งเสริมการคิดเพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เสริมสร้างความคิดด้วยตนเอง อย่างน้อยกิจกรรมและคำถามยังต้องการคำตอบที่เกิดจากความจำเป็นส่วนใหญ่ขาดการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดจึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning หรือ PBL) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตาม

ศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษาด้วยการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นจึงเป็นรูปแบบการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดทั้งระบบกลุ่มและระบบเดี่ยว ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้คิดเป็น และคิดสร้างสรรค์ในเรื่องต่าง ๆ จากปัญหาที่ได้ตั้งไว้

นอกจากนั้นการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ดังที่ปริญญา เชาวนาสัย (2547, หน้า 66) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ในวารสารวิทยาการจัดการไว้ว่า การเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นจะใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าข้อมูลที่เป็นดำเนินการ วิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและในกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและมีประสบการณ์ที่เหมือนการทำงานจริง ลักษณะการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้บทบาทของผู้เรียนและผู้สอนเปลี่ยนไปผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบสูงขึ้นต่อการเรียนของตนเองและการทำงานกลุ่ม ผลที่ตามมาคือ ผู้เรียนมีแรงกระตุ้นในการเรียนรู้ มีความมั่นใจและความภูมิใจต่อผลงานตนเองมากขึ้น ซึ่งในระยะยาวก็คือ แนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขณะเดียวกันผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้ มาเป็นที่ปรึกษา ผู้ให้แนวคิดและผู้ประเมินกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสิ่งสำคัญอีกข้อหนึ่งในการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือหนังสือประกอบการเรียน รวมทั้งกระบวนการสนับสนุนองค์ความรู้ เช่น การจัดสถานที่สำหรับการประชุมกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อยโดยมีผู้ประสานงาน ซึ่งอาจจะเป็นผู้สอน หรือผู้ช่วยผู้สอน ที่ช่วยให้กระบวนการกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากความสำคัญข้างต้นนี้ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาในเรื่องของการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพราะการสอนรูปแบบนี้จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการฝึกความคิด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้วิจัยเชื่อว่าการพัฒนาการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนแต่ละคนนั้นถ้าได้เรียนรู้จากกลุ่มเป็นลำดับขั้นตอนก่อนนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดที่กว้างขวางมากขึ้น จนสามารถนำไปปรับใช้กับการอ่านของตนเองได้มากกว่าเดิม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาริชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาริชียงใหม่ ก่อนและหลังการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ในโรงเรียนวาริชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การคิด วิเคราะห์ในการอ่านและพฤติกรรมของนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยตนเองโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 แผน ซึ่งในแต่ละแผนจะมีขั้นตอนการเรียนรู้ทั้งหมด 5 ขั้นตอน

การเรียนรู้ หมายถึง การแสวงหาองค์ความรู้ด้วยการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยตนเองตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การวางเป้าหมายในการแก้ปัญหา การประเมินปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล

การอ่าน หมายถึง กระบวนการแปลตัวอักษร เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง คำพูด หรือภาษาเขียนออกมาเป็นความคิด มีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้รับความรู้ความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อความรู้สึกร่วมกับผู้เขียน ให้ผู้อ่านทราบเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง และสิ่งสำคัญผู้อ่านจะต้องเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านจากเรื่องราวที่อ่านนั้น ๆ

ทักษะการคิดวิเคราะห์ในการอ่าน หมายถึง กระบวนการรับสารด้วยการใช้ประสาทสัมผัสทางตาเพื่อรับข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้อ่านมาแยกแยะ ตีความ เชื่อมโยง บอกรวดอุปสรรค จับประเด็น และแสดงเหตุผลได้ โดยประเมินผลจากคะแนนของแบบวัดทักษะการคิด วิเคราะห์และการใช้แบบประเมินพฤติกรรมในระหว่างเรียน

พฤติกรรมนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมการเรียน คือการกระทำ การแสดงออก การมีส่วนร่วมของนักเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งในงานวิจัยนี้จะพิจารณาพฤติกรรม 8 ด้าน ดังนี้ ความสนใจในการเรียน ความกระตือรือร้นในขณะที่กำลังเรียน การซักถามในเวลาที่ครูสอน การแสดงความคิดเห็น การคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความพึงพอใจในการทำกิจกรรม และการให้ความร่วมมือในกิจกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. ได้แนวการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง
2. ได้แนวทางในการส่งเสริมทักษะทางด้านการคิดวิเคราะห์ในการอ่านให้กับนักเรียน